

BELEIDSAGENDA 2017

Inleiding en samenvatting

Het jaar 2017 wordt voor de pensioensector in meerdere opzichten een uitdagend jaar. Aan het begin van 2017 wordt duidelijk of er voor vele deelnemers en gepensioneerden een verlaging van de aanspraken en pensioenen nodig is. Zelfs als dat achterwege kan blijven, valt niet te ontkomen aan de harde realiteit dat de pensioenfondsen lage dekkingsgraden hebben en dat de vooruitzichten voor de nabije toekomst somber blijven. Alleen al daarom is het van groot belang dat in 2017 verdere stappen worden gezet. We willen nieuwe pensioencontracten mogelijk maken die sociale partners en beroepsgenoten een alternatief kunnen bieden voor de huidige uitkeringsovereenkomst. Daarbij willen we kernwaarden van ons stelsel, risicodeling en collectiviteit, behouden. 2017 is ook het jaar van de verkiezingen en de daarop volgende kabinetsformatie. De pensioensector kan, veel meer dan ze in het recente verleden heeft gedaan, initiatief nemen, agendasettend zijn en met innovatieve ideeën komen. Dat neemt niet weg dat het uiteindelijk aan de politiek en de sociale partners is om die gewenste ontwikkelingen mogelijk te maken, te stimuleren of te belemmeren.

We gaan het jaar 2017 niet blanco in. In de toekomstvisie “Verandering maakt sterker” van april 2015 heeft de Pensioenfederatie helder aangegeven hoe de stip op de horizon er volgens de pensioensector uit zou moeten zien. In onze boodschap aan de schrijvers van de verkiezingsprogramma’s (Perspectief op goed pensioen) hebben we nog eens bondig aangegeven welke vijf stappen er nodig zijn voor de vernieuwing. De Pensioenfederatie wil samen met haar leden in 2017 een forse inspanning leveren om het vertrouwen van de deelnemer weer terug te krijgen. We willen de politiek overtuigen van de juiste marsroute en gaan bouwen aan een verbeterd pensioenstelsel. In de voorliggende beleidsagenda wordt op hoofdlijnen aangegeven wat de Pensioenfederatie daar voor gaat doen. Deze beleidsagenda is beslist niet allesomvattend. Het belicht die dossiers die in 2017 prominent aan de orde zullen zijn. Het zijn dossiers waar we door externe actoren worden gedwongen om te acteren en dossiers die we zelf willen agenderen. Wezenskenmerk is dat voor al de beschreven onderwerpen geldt dat ze samen uiteindelijk de inrichting van het pensioenstelsel 2020 bepalen. De voorliggende beleidsagenda is opgebouwd aan de hand van een viertal centrale thema’s.

De deelnemer centraal

Pensioenfondsen staan in dienst van de belanghebbenden. Dat zijn de deelnemers, de pensioengerechtigden en werkgevers. ‘De deelnemer centraal’ is voor pensioenfondsen een gegeven. Niettemin wordt dat niet door iedereen zo beleefd. Pensioenfondsen hebben de laatste jaren veel vertrouwen verloren. Dat heeft vele oorzaken. Met deze beleidsagenda wil de Pensioenfederatie vol inzetten op herstel van dat vertrouwen. Daar waar pensioenfondsen door gedrag, uitingen en zichtbaarheid kunnen bijdragen aan herstel van vertrouwen zal er geacteerd worden. De Pensioenfederatie gaat dat ondersteunen en stimuleren.

Verandering

We hebben een pensioenstelsel waar we trots op mogen zijn. Willen we ervoor zorgen dat we ook in de toekomst trots kunnen zijn op ons stelsel, dan zullen we aan de slag moeten met vernieuwing. Die vernieuwing zal er voor zorgen dat het stelsel past bij de veranderende arbeidsmarkt, de vergrijzing van de bevolking, de veranderende voorkeuren van deelnemers en de razendsnelle technische ontwikkelingen. Zeker bij ons pensioenstelsel moeten we er voor waken dat vernieuwing niet omslaat in destructie. De pensioenfondsen zijn de hoeders van de opgebouwde aanspraken van miljoenen deelnemers. Die aanspraken dienen ook bij de gewenste innovatieslagen gewaarborgd te blijven.

Op weg naar 2020

Innovatie heeft tijd nodig. Als het gaat om sociale zekerheid, pensioenen en overige sociale wetgeving kent Nederland een traditie van evolutie in plaats van revolutie. Dat houdt in dat we de komende jaren nog binnen de nu geldende wettelijke kaders en overeenkomsten moeten werken. Dat betekent echter niet dat we passief toe moeten kijken. We kunnen ook voor 2020 al stappen zetten naar een efficiëntere uitvoering en versterking van de fundamenten voor risicodeling en collectiviteit. Ook is het zeer de moeite waard om samen met sociale partners en politiek te bezien welke stappen reeds op korte termijn kunnen worden gezet om de transitie naar een nieuw pensioencontract mogelijk te maken.

De vereniging Pensioenfederatie

De Pensioenfederatie is een vereniging van, voor en door de leden. Niet het instituut Pensioenfederatie maakt dat de beleidsagenda een succes wordt, maar de leden gezamenlijk. De Pensioenfederatie zet zich er in 2017 voor in dat die gezamenlijkheid nog beter gestalte kan krijgen. Onder meer een vernieuwde website en een intensivering van de relatie met de kringen zal daar aan bijdragen. In 2017 zal met behulp van een ledenonderzoek worden onderzocht op welke punten de Pensioenfederatie de leden nog beter van dienst kan zijn.

Namens het bestuur,

Kick van der Pol
Voorzitter

Gerard Riemen
Directeur

De deelnemer centraal

Pensioen is van en voor de deelnemer. Het is voor de pensioensector belangrijker dan ooit om deze boodschap uit te dragen. Niet alleen in daden (dat doen we sinds jaar en dag) maar ook in woorden. Ons pensioenstelsel is het vertrouwen waard, ondanks de moeilijke tijd waarin we verkeren. De pensioensector, uitzonderingen daargelaten, worstelen de laatste jaren met een enorm wantrouwen van de deelnemer. Uit het deelnemersonderzoek van de Pensioenfederatie (http://www.pensioenfederatie.nl/Document/Nieuws/Deelnemersonderzoek_rapportage_Pensioenfederatie_100516.pdf) blijkt dat dat wantrouwen voor een deel wordt gevoeld door onbekendheid. Ook speelt een algeheel gevoel van wantrouwen jegens alles wat Haags, financiële sector en politiek is een rol. Bovenal geldt dat sinds het begin van de financiële crisis veel pensioenfondsen niet meer voldoen aan de verwachtingen die de deelnemers hebben. We zijn niet in staat de deelnemers uit te leggen waarom dat het geval is en wat ze dan wel mogen verwachten. Het lukt ons niet om te laten zien dat een pensioenfonds goed werk doet voor de deelnemer.

Handelen is nu nodig

De Pensioenfederatie realiseert zich dat actie naar de deelnemer toe noodzakelijk is. De deelnemer moet zich gehoord voelen door zijn/haar fonds. Pensioenfondsen willen in communicatie en gedrag laten zien dat ze deelnemers zien staan, dat ze de deelnemer willen horen en de dialoog met de deelnemer willen voeren. De Pensioenfederatie zal in 2017 steun geven aan het in gang zetten van een beweging die zich in eerste instantie richt op het gedrag van de fondsen zelf. Het tweede spoor richt zich op communicatie met het publiek. Deze beweging kan niet van bovenaf worden opgelegd. Het zal door de fondsen, de leden van de Pensioenfederatie, zelf gedragen en bovenal uitgedragen moeten worden. De Pensioenfederatie kan faciliteren en randvoorwaarden creëren.

Communicatie tussen fonds en deelnemer

De pensioenfondsen staan ook in 2017 weer voor een forse communicatie-uitdaging met de deelnemer. Aan die deelnemer moet de lastige boodschap worden verteld dat de aanspraken waarschijnlijk worden verlaagd. Het is zoeken naar de juiste, eerlijke en begrijpelijke boodschap. Dat is niet eenvoudig omdat er voor gezorgd moet worden dat de verlaging in het juiste perspectief wordt geplaatst. De uitkering of de aanspraak van de deelnemer wordt niet drastisch verlaagd. De pot met geld raakt niet op en de lage inflatie samen met de wel geïndexeerde AOW verzachten de pijn.

Ook de werkgever speelt een belangrijke rol in het pensioenverhaal en kan nadrukkelijker worden ingezet. Immers, de werkgever betaalt een aanzienlijk deel van de premies en vormt een belangrijke schakel in de communicatie over pensioen met de deelnemer.

Naar verwachting zullen diverse fondsen de komende jaren op zoek gaan naar nieuwe wegen om met de deelnemer te communiceren.

De veranderingen op communicatiegebied gaan razendsnel. Ontwikkelingen als fintech en big data zullen in de nabije toekomst grote invloed hebben op hoe en wat er met de deelnemer wordt gecommuniceerd. Online informatievoorziening is niet meer weg te denken. Internet is de plek waar mensen zichzelf bedienen van informatie. Op de gebieden technologische vernieuwing, digitalisering en personalisering van de pensioencommunicatie liggen veel kansen die de sector kunnen helpen om communicatie op maat te realiseren. De Pensioenfederatie wil in 2017 ontwikkelingen op het digitale vlak bij haar leden agenderen.

Traditioneel loopt de wetgever met wet- en regelgeving achter de ontwikkelingen aan. Dankzij de inspanningen van de Pensioenfederatie en het Verbond van Verzekeraars zijn er de laatste jaren grote stappen gezet om de communicatievoorschriften weer aan te laten sluiten bij de laatste inzichten. We kunnen nu werken met een wet- en regelgeving die als uitgangspunt heeft dat de deelnemer de informatie ook begrijpt. In 2017 zullen we verdere stappen zetten op deze weg. Daarbij is het goed om de ervaringen die we nu opdoen met de recente communicatie-instrumenten zoals Pensioen1-2-3, de Pensioenvergelijker en de werkgeverschecklist mee te nemen.

De herziene IORP-richtlijn introduceert het pension benefit statement als document waarbij de deelnemer kan zien welk pensioen hij mag verwachten. De Pensioenfederatie zal zich inzetten om bij de implementatie van deze richtlijn, de gelaagde wijze van communiceren zoals vastgelegd in Pensioen 1-2-3 overeind te houden.

Bij het instituut Pensioenregister komen veel ontwikkelingen op het gebied van deelnemerscommunicatie samen. De website www.mijnpensioenoverzicht.nl is een succes en binnen het bestuur van Pensioenregister worden de krachten van verzekeraars, pensioenfondsen en Sociale Verzekeringsbank gebundeld. Het Pensioenregister zal in 2017 de eerste stappen zetten om zichtbaar te maken dat het pensioenresultaat niet gegarandeerd is. Dit kan door het verwachte pensioenresultaat in drie scenario's te laten zien. De Pensioenfederatie zal zich er steeds sterk voor blijven maken dat voorop blijft staan dat de deelnemer de informatie begrijpt. Dat blijft op dit terrein prioriteit nummer één. Daarnaast is van belang dat bij de overwegingen en wensen van de diverse betrokken partijen de uitvoerbaarheid en het kostenaspect voor pensioenfondsen goed op het netvlies blijven staan.

Goed pensioenfondsbestuur

Goed pensioenfondsbestuur is een randvoorwaarde om het vertrouwen van de deelnemer te behouden. Om dat te bevorderen, is door de sector samen met de Stichting van de Arbeid de Code Pensioenfondsen opgesteld. De Monitoringcommissie heeft als taak jaarlijks de naleving van de Code Pensioenfondsen te monitoren.

De commissie ziet graag dat pensioenfondsen expliciet in het jaarverslag rapporteren over de naleving van de normen en hanteert bij haar werkzaamheden focuspunten zoals bijvoorbeeld normen die betrekking hebben op de missie, visie en strategie en de diversiteit in fondsorganen.

De Pensioenfederatie zal ook in 2017 regelmatig aandacht vragen bij de fondsen voor de toepassing en naleving van de Code. We vinden het van belang dat de pensioenfondsen weten wat hen te doen staat om de Code na te leven. Daarom zal steeds gezocht worden naar mogelijkheden om de fondsen daarbij te helpen. Zo kunnen we voorbeelden geven over hoe de missie, visie en strategie van een fonds eruit kunnen zien en op welke wijze dit onderwerp kan worden meegenomen in de beleids- en verantwoordingscyclus van het fonds. Onze overtuiging is dat een goede interne cultuur van het fonds een steeds bepalender factor zal blijken voor de mate waarin de normen van de Code nageleefd worden.

De jongeren tussen 25 en 35 jaar

De jongeren vormen een doelgroep die uiterst lastig te bereiken is. Dit terwijl bij hen juist veel misverstanden bestaan. Zo denken veel jongeren dat ze betalen voor de huidige gepensioneerden en dat al het geld op is als zij met pensioen gaan. Om het vertrouwen van jongeren in het pensioenstelsel te laten groeien, is het wenselijk dat fondsen het contact met hun jongere deelnemers versterken en hen handelingsperspectief bieden. Mede daarom voert de Pensioenfederatie al enige jaren de campagne “De tijd van je leven”. Deze campagne richt zich speciaal op de jongeren. Het doel van de campagne is en blijft om jongeren te informeren over hun pensioen en het overdragen van de kernboodschap: ‘Er is voor mij later nog pensioen’. In 2017 werkt de Pensioenfederatie verder aan het vergroten van het draagvlak van de campagne “De tijd van je leven” bij de pensioenfondsen en pensioenuitvoerders. Dat doen we door hen de mogelijkheid te bieden een sectorspecifieke trend uit te lichten met een eigen video en verhaal. Dat is de kracht van de campagne: men kan er maatwerk mee bieden.

Automatische waardeoverdracht van kleine pensioenen

Een kerntaak van het pensioenfonds is er voor te zorgen dat de deelnemer bij pensioen de uitkering krijgt waar hij recht op heeft. Bij kleine aanspraken – onder de afkoopgrens, maar vooral die van enkele euro’s – kunnen de kosten voor het uitvoeren van de kerntaak hoog uitvallen. Het is in het belang van alle deelnemers dat de uitvoeringskosten laag blijven en dat er sprake is van een efficiënte en effectieve uitvoering. Immers, alle uitvoeringskosten gaan ten koste van het pensioen. In onze toekomstvisie hebben we gezegd aan de slag te gaan met het verkennen van de mogelijkheden om de afkoopmogelijkheid bij kleine pensioenen te vervangen door een recht op automatische waardeoverdracht van kleine pensioenen naar een pensioenregeling waar de deelnemer op dat moment in participeert. Het is verheugend om te zien dat staatssecretaris Klijnsma sympathie heeft voor dit voorstel van de Pensioenfederatie.

In haar brief aan de Tweede Kamer van 14 april 2016 heeft ze aangekondigd automatische waardeoverdracht van kleine pensioenen mogelijk te willen maken. Samen met SZW en de sociale partners zijn we aan de slag om de automatische waardeoverdracht voor kleine pensioenen mogelijk te maken. De inzet is erop gericht om in 2017 het wettelijk kader gereed te hebben.

Verantwoord beleggen

Voor deelnemers, maatschappij en politiek is duurzaamheid van pensioenbeleggingen een steeds belangrijker thema. De deelnemer wil weten waar zijn premie-inleg naar toe gaat en waarin het fonds het geld investeert. Transparantie en dialoog met de deelnemer zijn hier sleutelwoorden. De sector mag, zeker in vergelijking met andere sectoren in het financiële domein, met enige tevredenheid vaststellen dat we een heel eind op de goede weg zijn. Ook die boodschap zal steviger verteld moeten worden. Tweede Kamer en zelfs toezichthouder DNB kijken steeds nadrukkelijker mee hoe de sector inhoud geeft aan het internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (het imvo-beleid). In 2016 heeft de Pensioenfederatie aangegeven een 'verkennende dialoog' op te starten over de mogelijkheid van eventuele centrale afspraken rond imvo. Deze verkenning doen we bij politiek, overheid, SER en maatschappelijke organisaties. In 2017 zal de Pensioenfederatie leden verder faciliteren bij het versterken van hun beleid voor verantwoord beleggen en bij de verslaglegging daarover. Daarnaast faciliteert de Pensioenfederatie leden die hun beleid met elkaar willen afstemmen en daarmee gezamenlijk in overleg willen treden met andere maatschappelijke partijen om het beleid voor verantwoord beleggen nog effectiever te maken. Vanuit pensioenfondsen bezien is het vertrekpunt daarbij dat eventuele afspraken zinvol kunnen zijn als ze meerwaarde hebben voor deelnemers en gepensioneerden.

Verandering

“Een verbouwing zonder de fundering aan te tasten”. Zo luidt de subtitel van de toekomstvisie van de Pensioenfederatie. In 2017 gaan we verder met die verbouwing gericht op verandering. We bouwen voort op wat we in 2016 in gang hebben gezet. We weten meer over hoe een nieuw pensioencontract eruit kan zien. We zullen in 2017 veel moeten investeren in hoe de transitie kan worden vormgegeven. Tot slot staan we voor de uitdaging hoe we er voor zorgen dat we op een ordentelijke wijze 2020 halen. We hebben sociale partners en politiek daarbij hard nodig. Eensgezindheid in de sector over welke route we moeten bewandelen, is een basisvoorwaarde om verder te komen. Het neerleggen van een eenduidige visie op welke nieuwe pensioencontracten mogelijk zouden moeten worden, is nog maar het begin van het proces. Er ligt een grote uitdaging om het publiek en de politiek mee te krijgen in het mogelijk maken van die innovaties. Een langdurige kabinetsformatie zou het proces om te komen tot nieuwe pensioencontracten kunnen vertragen. We zullen alles op alles moeten zetten om het pensioendossier ook in de demissionaire periode van het kabinet verder te krijgen. We realiseren ons dat we reeds in 2017 de fundamenten moeten leggen die – voor die fondsen die dat wensen – de transitie naar een ander pensioencontract mogelijk maken. Dat vergt zorgvuldigheid, een goede afweging van de belangen, oog voor de uitvoeringsaspecten en waarschijnlijk ook tijdelijke regelgeving gericht op die fondsen die de transitie in willen zetten.

Collectiviteit en risicodeling

Uit de eigen verkenning van de Pensioenfederatie naar de mogelijkheden van nieuwe pensioencontracten komt naar voren dat de verplichtstelling zoals nu geregeld in de Wet verplichte deelneming in een bedrijfstakpensioenfonds onder druk komt te staan. Het voornemen van het kabinet om de doorsneesystematiek af te schaffen, leidt tot de vraag of er nog voldoende solidariteitskenmerken in de regeling terug te vinden zijn die de huidige verplichtstelling legitimeren. De Pensioenfederatie blijft benadrukken dat het afschaffen van de doorsneesystematiek alleen kan als er garanties zijn over het handhaven van een verplichtstelling. Ook vanuit een andere invalshoek zal de Pensioenfederatie in 2017 studeren op hoe de verplichtstelling op een moderne wijze kan worden vormgegeven. De vraag vanuit de samenleving om meer keuzevrijheid zal moeten worden geadresseerd. Tegelijkertijd blijkt uit het deelnemersonderzoek van de Pensioenfederatie dat er een groot draagvlak is voor risicodeling en collectiviteit. Een verplichtstelling is het instrument bij uitstek om dat te regelen.

Iedereen een adequaat pensioen

De wens van het kabinet om de doorsneesystematiek af te schaffen wordt mede ingegeven door de opkomst van de zzp'er. Zij zouden bij uitstek het slachtoffer van de huidige doorsneesystematiek zijn. Duidelijk is dat het pensioenstelsel niet is ingericht op zzp'ers, mensen met korte en flexibele dienstverbanden, nulurencontracten en andere snel opkomende nieuwe arbeidsrelaties en carrièrepatronen.

De Pensioenfederatie is van mening dat iedereen in staat moet worden gesteld om mee te doen met de collectiviteit en risicodeling. Daarbij geldt natuurlijk voor alle groepen dat zij meedelen in de kansen en risico's in goede en in slechte tijden. Tot op heden zijn initiatieven om met name de groep zzp'ers te verleiden om op vrijwillige basis toe te treden tot een collectiviteit weinig succesvol geweest.

Wij willen ons er voor inspannen om het voor alle werkenden mogelijk te maken pensioen op te bouwen bij een pensioenfonds. Het moet daarbij gaan om duurzame en structurele oplossingen die aansluiten op de moderne arbeidsmarkt. Daarvoor is goed onderzoek naar de verschillende groepen werkenden en hun karakteristieken en voorkeuren essentieel.

Ook de SER en het kabinet buigen zich al enige tijd over pensioenvoorzieningen voor deze groepen werkenden. Waar onze ambities elkaar vinden zullen we onze krachten bundelen.

De Pensioenfederatie wil bevorderen dat er een ander toegangsmechanisme komt voor werkenden die nu niet automatisch toegang hebben tot de tweede pijler. Om dat te bereiken, zullen we invulling gaan geven aan een visie op de verplichtstelling en het behouden van draagvlak voor het pensioenstelsel.

Governance

Het spreekt voor zich dat als we pensioencontracten gaan vernieuwen, we 1) op zoek zijn naar mogelijkheden om iedereen die werkt een adequaat pensioen te bieden, 2) we nieuwe vormen van verplichtstelling verkennen en 3) er een consolidatieslag plaats vindt, de governancestructuur van het pensioenfonds niet onbesproken kan blijven. Wat betekent het voor de governancestructuur van een pensioenfonds als zij steeds vaker meerdere reglementen voor verschillende bedrijfstakken uitvoert? Hoe zorgen we ervoor dat ook zzp'ers zich vertegenwoordigd voelen als ze deelnemen in een fonds? In 2017 wordt de Wet versterking bestuur pensioenfondsen geëvalueerd. Vanuit de Pensioenfederatie zullen we het evaluatieonderzoek nauwlettend volgen. Maar we staan ook voor de uitdaging antwoord te geven op de vraag wat innovatie betekent voor de governance van de fondsen.

Fiscale kader

De Pensioenfederatie zet zich in voor een arbeidsvormneutraal fiscaal pensioenkader. Een kader dat iedereen dezelfde kansen op een goed pensioen geeft. Het opbouwpercentage zal niet langer leidend dienen te zijn, maar de pensioenpremie wordt fiscaal gemaximeerd. De afgelopen kabinetsperiode is langs de fiscale weg een vergaande versobering van de pensioenopbouw afgedwongen. Het huidige fiscale systeem staat een eenvoudige opbouw van pensioen voor zzp'ers in de weg, ontnemt deelnemers de mogelijkheid om hun tijdelijk verlaagde pensioenaanspraken te herstellen en dwingt pensioenfondsen hun collectiviteiten (en dus de risicodeling) te verkleinen. De fiscus stuurt meer dan dat ze faciliteert.

De Pensioenfederatie zal zich in 2017 inspannen om tot een fiscaal kader te komen dat innovatie, pensioenopbouw voor zzp'ers en collectiviteit en risicodeling aanmoedigt in plaats van ontmoedigt. Het spreekt daarbij voor zich dat we uitgaan van minimaal de fiscale ruimte die de fondsen nu hebben. Eenzelfde boodschap luidt voor het te verwachte transitieproces. Bij de overstap op een nieuw pensioencontract is een meewerkende hand van de fiscus gewenst. We zullen in 2017 verkennen hoe het door ons gewenste fiscale stelsel kan worden vormgegeven.

Personal Pensions

Bij het zoeken naar innovatiemogelijkheden in de pensioenen is Europa belangrijk. Niet alleen omdat de Europese regelgeving ons raakt maar ook omdat de landen om ons heen vaak worstelen met dezelfde problemen. Europa kan dan ook dienen als een inspiratiebron. In de strategienota Europa die het bestuur in 2016 heeft vastgesteld, wordt gekozen voor een proactieve houding in Europa. De Europese instituties zien het Nederlandse pensioenstelsel vaak als goed voorbeeld. Daar willen we op inspelen. Op Europees niveau wordt hard gezocht naar mogelijkheden om de oudedagsvoorziening in de lidstaten verder te verbeteren en houdbaar te maken. Een voorbeeld daarvan zijn de voorstellen van de Europese Commissie op het gebied van Personal Pensions. Het doel van de Europese Commissie is hierbij om meer mensen aan te moedigen om te sparen voor hun oudedagsvoorziening. Een secundair doel is ook om beleggingen uit de personal pensions te gebruiken om in Europese groei te investeren. Voor zover nu bekend, gaat de Europese Commissie begin 2017 haar plannen presenteren. Dit betekent dat personal pensions in 2017 onze aandacht zullen hebben.

Big data en blockchain

Technologische vooruitgang lijkt vaak exponentieel. Ontwikkelingen zoals big data en blockchain bieden de pensioensector strategische kansen en mogelijkheden en kunnen een flinke impact krijgen op het tweedepijlerpensioen. Veranderingen op het vlak van de financiële markten, datagebruik en communicatie met deelnemers liggen voor de hand. Minder voor de hand liggen de nieuwe mogelijkheden om inzicht in de regeling en transparantie te bieden. Voor deelnemers kunnen deze mogelijkheden een eenvoudiger financiële planning opleveren en voor werkgevers een verbeterd inzicht in pensioenkosten. Voor pensioenfondsen ontstaat er extra perspectief op kostenoptimalisatie. Vanuit de Pensioenfederatie zullen we samen met uitvoeringsorganisaties in 2017 alert zijn op de ontwikkelingen en daar waar kansen liggen deze onder de aandacht van de leden brengen.

Op weg naar 2020

Tijdens de verbouwing gaat het werk gewoon door. We staan voor een dubbele uitdaging. Namelijk het transitieproces naar innovatieve contracten vormgeven en tegelijkertijd het waarborgen van de al opgebouwde aanspraken. De pensioenfondsen kunnen niet op handen blijven zitten. Ook in de huidige situatie valt nog veel te verbeteren. Op weg naar 2020 zullen niet alleen de pensioenfondsen stappen zetten, maar de politiek ook. Zo wordt het spannend wat een nieuw regeerakkoord gaat betekenen voor de beleidsvrijheid van pensioenfondsen en sociale partners op het terrein van pensioenen. In verkiezingsprogramma's worden de verplichtstelling en de beleggingsvrijheid ter discussie gesteld. Ideeën om de inkomensgrens voor fiscale facilitering verder te verlagen, zijn eveneens terug te vinden. De sector kan dus niet volstaan met alleen in te zetten op nieuwe contracten na 2020. We zullen ook in 2017 ons bestaansrecht moeten bewijzen.

Lange balansen en hoge vervangingsratio's

De overheid straalt uit dat inkomensverlies na pensionering beperkt moet zijn. Dat staat onder meer in de perspectiefnota toekomst pensioenstelsel. Wij houden de overheid graag aan die belangrijke basisgedachte. We kunnen constateren dat meerdere partijen aandacht vragen voor de lange balansen in Nederland. Het idee daarbij is dat huishoudens aan de ene kant hoge woningschulden hebben en aan de andere kant hoge pensioenbesparingen. Het regeerakkoord uit 2012 heeft geleid tot een forse versobering van pensioenopbouw. Het daadwerkelijk voorkomen van inkomensterugval betekent dat er grenzen zijn aan de mate waarin pensioen verder uitgehold kan worden. Onderzoek wijst uit dat de inkomensterugval onder meer bij hogere inkomens al zichtbaar is. De kracht van het tweedepijlerpensioen is collectiviteit en risicodeling. Het is hoogst ongewenst als steeds meer inkomensgroepen worden uitgesloten van die collectiviteit en risicodeling. Het ondermijnt het draagvlak. Het vraagstuk van de lange balans kan ook aan de andere zijde van de balans worden aangepakt. Daarnaast is het goed om het gesprek te voeren over wat de betekenis is van een vervangingsratio waarin de waarde van de eigen woning is verwerkt. De Pensioenfederatie zal in 2017 blijven uitdragen dat het uiterst ongewenst is de collectiviteit en risicodeling verder te verkleinen.

Consolidatie

De afgelopen twintig jaar is het aantal pensioenfondsen in Nederland sterk gedaald. Het proces van consolidatie lijkt onomkeerbaar. In dit tijdsgewricht zijn veel kleinere en middelgrote pensioenfondsen op zoek naar een collectief om zich bij aan te sluiten. Voor ondernemingspensioenfondsen en beroepspensioenfondsen kan de introductie van collectiviteitskringen bij het algemeen pensioenfonds in deze trend behulpzaam zijn om de continuïteit te waarborgen. Deze mogelijkheid is afgesloten voor verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfondsen. Tegelijkertijd neemt de behoefte aan consolidatie ook bij bedrijfstakpensioenfondsen toe.

Een samengaan van bedrijfstakpensioenfondsen blijkt echter onder de huidige financieel economische omstandigheden vaak niet mogelijk te zijn. Blokkerende factoren zijn bijvoorbeeld verschillen in het niveau van dekkingsgraden en het ontbreken van een sponsor die een éénmalige bijdrage kan doen om zulke verschillen te overbruggen. Indien verplichtgestelde bedrijfstakpensioenfondsen tijdelijk de oorspronkelijke collectiviteiten zouden mogen ringfencen, zodat de dekkingsgraden naar elkaar toe kunnen groeien, zouden de bedrijfstakpensioenfondsen wel kunnen samengaan. Daarmee zouden zij de huidige omstandigheden beter het hoofd kunnen bieden. Op een goed moment kunnen de ringen dan samengevoegd worden. De Pensioenfederatie wil dat deze mogelijkheid er dan ook zo snel mogelijk komt!

Uitvoeringskosten

Een belangrijke reden om tot consolidatie te komen, is het verkrijgen van schaalvoordelen waardoor de uitvoeringskosten per deelnemer kunnen dalen. De pensioenfondsen mogen trots zijn op wat er de laatste jaren is bereikt op het punt van transparantie over en het verminderen van de uitvoeringskosten. We mogen met recht zeggen dat we op het punt van transparantie koploper zijn in de wereld. We gaan in 2017 verder met investeren in onze Europese en trans-Atlantische relaties om ook bij hen nut en noodzaak van de transparantie van uitvoeringskosten onder de aandacht te brengen. Alleen als we wereldwijd op dit punt een gelijkgezinde boodschap afgeven aan de grote vermogensbeheerders zullen we in staat zijn ook bij hen de door ons gewenste transparantie af te dwingen.

In het streven naar het verlagen van de uitvoeringskosten worden fondsen in veel gevallen gehinderd door de overheid. Kennelijk denkt de overheid dat lasten die bij fondsen neer worden gelegd op een of andere mysterieuze wijze niet ten koste gaan van de pensioenen en pensioenaanspraken van de deelnemers. De invoering van de btw over uitvoeringskosten bij vele fondsen is daar een voorbeeld van. Stijgende toezichtkosten die eveneens door de deelnemers moeten worden opgebracht, onnodige kosten voor de Nederlandse Mededingingsautoriteit in het geval van fusies, stijgende administratieve lasten; het zijn allemaal voorbeelden van zaken waar de Pensioenfederatie zich met kracht tegen verzet. In 2017 zullen we veel energie blijven steken in het ijveren voor een btw-vrijstelling voor de fondsen en we blijven het gesprek aangaan met de toezichthouders over de kosten. We willen dat ze het hele en eerlijke verhaal vertellen over wat ze doen met het geld dat voor de pensioenen van de deelnemers is bedoeld.

Overigens is het ook noodzakelijk om in de gaten te houden wat op Europees niveau de ontwikkelingen bij de toezichthouders zijn. Eind 2016 wordt een witboek over de herziening van de rol en taken van de Europese toezichthouders verwacht. In 2017 volgt een concreet voorstel. De Europese Commissie lijkt van plan de financiering van de ESA's (European Supervisory Authorities) te veranderen. Er zal geen herziening van de hele toezichtstructuur plaatsvinden.

Het idee dat de pensioenfondsen in Nederland de kosten van de Europese toezichthouders gaan financieren, stuit bij de Pensioenfederatie op weerstand. We zullen ons daar met kracht tegen verzetten.

Gegevensuitwisseling

Natuurlijk is de sector het aan z'n stand verplicht om zelf ook alles in het werk te stellen om de administratieve lasten en de kosten laag te houden. In dat kader houdt de High Level Group Gegevensverstrekking (HLG) van de Pensioenfederatie zich bezig met het zoeken van behalen van efficiencywinst en kwaliteitsverbetering op het gebied van gegevensverstrekking. De Pensioenfederatie onderzoekt hoe het beheer van de Uniforme Pensioen Aangifte (UPA) kan worden geborgd. De gedachten gaan uit naar één plek waar alle benodigde wijzigingen, communicatie en besluitvorming daarover kan worden gecoördineerd voor de hele pensioensector. Verder wordt samen met de HLG verkend of naast het beheer van de UPA een verdere verdieping en verbreding van de samenwerking binnen de pensioensector op het gebied van datagebruik en –beheer gewenst is. Beheer en ontwikkeling van standaarden is daarbij dan de eerste stap. In 2017 zullen de resultaten van de verkenning bekend zijn en kan worden besloten welke rol de Pensioenfederatie op het punt van de gegevensuitwisseling kan en wil spelen.

Fiscaal ongemak

Eerder in dit stuk is beschreven hoe de deelnemers via de btw steeds meer aan de fiscus afdragen. In de uitvoering hebben fondsen dagelijks te maken met fiscale regelgeving en uitleg daarvan. Daar is op zich niets mis mee. Maar in die gevallen waarin dat leidt tot grote uitvoeringskosten of onrechtvaardige resultaten voor de deelnemer gaat de Pensioenfederatie het gesprek aan met de politiek en de Belastingdienst. We hebben in 2016 al een aantal belemmeringen bespreekbaar weten te maken die vervolgens via wetgeving uit de weg geruimd gaan worden. Dat geeft moed om ook in 2017 te blijven aandringen oplossingen voor diverse zaken te zoeken.

Lobby in Europa

De brexit zal grote invloed hebben op onze lobbyactiviteiten in Europa. Omdat op dit moment nog niet te voorzien is hoe lang de onderhandelingen over de scheiding tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese Unie gaan duren, kunnen we nog niet inschatten welke gevolgen de brexit precies gaan hebben. De Britten zijn tot nu toe een natuurlijke medestander in het streven om tweedepijlerpensioenen in Europa te bevorderen. We zijn met de Europese Commissie in gesprek over hoe we meer aanvullende pensioenen in Europa kunnen bevorderen. In dat kader is het nuttig om te volgen welke conclusies de Europese Commissie straks trekt uit de European Social Pillar discussie. Er loopt tot eind 2016 een consultatie over hoe de veranderende arbeidsmarkt impact heeft op de noodzaak voor een vernieuwde convergentie binnen de Eurozone. Volgens de voorzitter van de Europese Commissie Juncker zou dit moeten leiden tot een diepere en eerlijkere economische en monetaire unie.

De Pensioenfederatie zal meedenken en ideeën aandragen over aanvullende pensioenen. Mogelijke oplossingen en innovatie, die we in Nederland tegenkomen en ontwikkelen, zullen we onder de aandacht brengen.

Met de afronding van de IORP II-richtlijn is een belangrijk lobbydossier op Europees niveau afgesloten. Een nieuwe herziening van de IORP-richtlijn is pas voor het jaar 2022 gepland. Dit betekent, dat onze lobby in Brussel zich in 2017 minder met concrete wetsvoorstellen op pensioengebied gaat bezighouden en zich meer zal richten op overkoepelende thema's. Dit is ook in lijn met een ontwikkeling die we sinds de Juncker Commissie zien in Brussel. De Europese Commissie herziet de wetgeving voor financiële markten. Ze bekijkt in hoeverre deze wetgeving institutionele beleggers belemmert om in de groei van Europa te investeren. Als gevolg hiervan zijn pensioenfondsen en hun uitvoerders een veel gevraagde gesprekspartner voor de Europese Commissie en hebben we de mogelijkheid om mee te denken hoe beleggen in Europa beter kan en hoe meer lidstaten hun aanvullende pensioenvoorzieningen kunnen verbeteren.

De ambitie om Europa te laten groeien uit zich onder meer bij de "Capital Markets Union (CMU)". Dat is een plan van de Europese Commissie om kapitaal in Europa te mobiliseren. Daardoor zouden beleggingen in ondernemingen, MKB's en infrastructuurprojecten meer gekanaliseerd worden. Daardoor verwacht de Commissie meer groei en banen. Door besparingen te linken aan groei zouden er nieuwe kansen voor spaarders en investeerders in Europa komen. Diepere en meer geïntegreerde kapitaalmarkten kunnen leiden tot minder kosten van financiering en het financiële systeem stabiel maken. Alle (27 excl. VK) lidstaten van de EU zouden daarvan profiteren. Dit langetermijnproject gaat ook in 2017 door. Na de uitgebreide 'call for evidence', waar wij als Pensioenfederatie ook een inbreng voor hebben geleverd, volgt nu een vervolgonderzoek om de wet- en regelgeving van de financiële markt meer proportioneel te maken en de cumulatieve impact van regels die gelden voor langetermijnbeleggers terug te dringen. De Pensioenfederatie gaat dit proces in nauwe samenwerking met de uitvoerders ook in 2017 volgen en waar nodig input leveren.

Eerste ervaringen met de Wet verbeterde premieregeling

Op 1 september 2016 trad de Wet verbeterde premieregeling in werking. In 2017 gaan we dus de eerste ervaringen opdoen met deze wet. Dan moet blijken of fondsen inderdaad een premieregeling met een variabele pensioenuitkering gaan aanbieden. De vraag van deelnemers naar dit pensioenproduct gaat hierbij wellicht ook een bepalende rol spelen. Daarbij is een aantal zaken van belang. Niet alleen de gevolgen voor de administratie en communicatie, maar ook die van het shoprecht, de zorgplicht en het behoud van voldoende massa om de pensioenregeling naar behoren te kunnen uitvoeren. De uitwerking van de wet in de praktijk kan richtinggevend worden voor diverse aspecten van de ontwikkeling van innovatieve pensioencontracten.

Voor de deelnemer kan de variabele pensioenuitkering een vehikel blijken waarvan hij leert dat:

- risico nemen nodig is om de kans op een hoger pensioen te vergroten en
- dat het resultaat van risico nemen positief, maar ook negatief kan uitvallen.

De Pensioenfederatie zal in 2017 de uitwerking van de Wet verbeterde premieregeling op alle fronten blijven volgen en waar nodig op onderdelen van de wetgeving zorgen voor extra guidance, al dan niet in samenwerking met de toezichthouders en de wetgever. We roepen onze leden daarom van harte op ervaringen met de implementatie van de nieuwe wetgeving met ons te blijven delen.

Evaluatie FTK

In 2017 wordt het Financieel Toetsingskader (FTK) geëvalueerd. Vanaf de introductie van het FTK zijn al diverse knelpunten door de Pensioenfederatie gesignaleerd zonder dat het kabinet die signalen heeft opgepakt. De vraag is hoeveel energie in deze evaluatie gestoken moet worden als we tegelijkertijd veel tijd en energie kwijt zijn aan het uitwerken van nieuwe innovatieve pensioencontracten en het daarbij behorende kader. Tegelijkertijd geldt dat alle fondsen de komende jaren nog verder moeten met het nu geldende FTK en dat we sociale partners en beroepsbeoefenaren de ruimte willen geven om ook in de toekomst uitkeringsovereenkomsten af te sluiten. Vrijwel alle partijen worstelen met hoe het FTK nu functioneert. Deels komt dat door de uitzonderlijke lage rente en deels komt het doordat de regelgeving op een aantal punten onvoldoende doordacht is (denk bijvoorbeeld aan de haalbaarheidstoets). Kortom in 2017 en ook de jaren daarna zal er energie moeten worden gestoken in het verbeteren van het FTK. Daarnaast zal, voor die fondsen die dat wensen, worden gekeken hoe vanuit het huidige FTK de stap kan worden gezet naar andere pensioencontracten (de transitie).

De vereniging Pensioenfederatie

De Pensioenfederatie is van de leden, voor de leden en door de leden. We willen voor onze leden de vereniging zijn waarbinnen het debat plaatsvindt en waar deskundigheid bij elkaar wordt gebracht en gedeeld. We willen ook de plek zijn waar wordt gesproken over hoe de kernwaarden van ons pensioenstelsel het beste worden gediend en onder de aandacht van derden worden gebracht. In dit hoofdstuk gaan we in op wat de Pensioenfederatie als vereniging richting haar leden doet om in dialoog met elkaar die doelstelling te verwezenlijken.

Intensiveren van de relatie met kringen

Voortdurend punt van aandacht voor de Pensioenfederatie is het behoud en de versterking van de relatie met haar leden. In de loop van 2016 hebben we ons opnieuw verdiept in het reilen en zeilen van de zogenaamde kringen. Kringen zijn een initiatief van pensioenfondsen om tot collegiale intervisie en samenwerking te komen. Vanuit het bureau zijn de contacten met een aantal van de kringen aangehaald. De kringenstructuur blijkt nog altijd goed te functioneren. In 2017 wil de Pensioenfederatie de relatie met de kringen verder uitbouwen en bestendigen. Uitgangspunt blijft dat de kringen ‘van zichzelf’ en autonoom zijn zoals dat altijd al het geval was.

Ledenonderzoek 2017

Om goed aan te kunnen sluiten bij de wensen en behoeften van de leden, houden we met enige regelmaat een ledenonderzoek. Aan de leden wordt gevraagd hoe zij de kerntaken van de Pensioenfederatie – belangenbehartiging, kennisdeling, platform – en ontmoetingsfunctie – waarderen. Het onderzoek, dat in 2017 plaatsvindt, wordt uitgevoerd door een onafhankelijk onderzoeksbureau.

Inzet webinar als vast ledenkanaal

De Pensioenfederatie communiceert veel met haar leden. Leden worden benaderd via de website en digitale nieuwsbrieven. Daarnaast zijn er jaarlijks ongeveer 10 à 12 themabijeenkomsten voor leden. Om leden te faciliteren die niet persoonlijk aanwezig kunnen zijn, of om een wat specialistischer onderwerp te bespreken, heeft de Pensioenfederatie in 2016 een pilot gedaan met een webinar dat 's avonds plaatsvond. De reacties waren zeer positief. In 2017 wil de Pensioenfederatie de inzet van webinars vergroten.

Tot slot

Met deze beleidsagenda legt de Pensioenfederatie zichzelf een stevige uitdaging op. Dat is ook noodzakelijk gezien de turbulente tijd waarin de sector zich bevindt. De Pensioenfederatie gaat zich met veel enthousiasme inspannen om deze beleidsagenda te realiseren. Daarvoor is de steun en de samenwerking van alle leden een harde noodzaak. Het is verheugend om te merken dat ook de nieuwe algemene pensioenfondsen de weg naar de Pensioenfederatie hebben gevonden.

Ondanks alle problemen waar we ons voor gesteld zien, is het Nederlandse pensioenstelsel de moeite waard. We hebben in de afgelopen decennia iets moois weten neer te zetten. We zien in de wereld om ons heen dat andere landen nog aan het begin van dat proces staan. Al een paar jaar steunt de Pensioenfederatie samen met het Verbond van Verzekeraars micro-pensioenprojecten in onder andere India en Ghana (www.stichtingdmo.nl). Het bijzondere aan deze projecten is dat daar waarden als collectiviteit en risicodeling net zo belangrijk zijn als hier. Ook in 2017 zal de Pensioenfederatie een beroep doen op haar leden, de werknemers in de sector en de uitvoerders om er samen voor te zorgen dat we in andere landen de kiem kunnen leggen voor een stelsel waar zij en wij trots op mogen zijn.